

‘DIE HERE IS MY SKILD’: METAFORIESE SPREKE OOR GOD IN ’N SELEKSIE OU TESTAMENTIESE PSALMS¹

Alec Basson
Antieke Studies
Stellenbosch Universiteit

Abstract

‘The Lord is my shield:’ Metaphorical speech relating to God in a selection of Old Testament psalms

This article examines the military metaphors relating to Yahweh in a selection of Old Testament psalms (3, 21, 76, 140). In these psalms the psalmist calls on Yahweh to intervene and destroy the enemy. It is as a warrior that Yahweh delivers the supplicant from the enemy. The employment of military metaphors in the psalms is intimately linked to the emotional experience of the supplicant. This contribution concludes that the psalms containing this type of metaphorical speech with respect to Yahweh still serve an important purpose, especially in sectors of the South African community which is continuously harassed by this type of circumstances. These psalms need to be actualized in such a way that they aid people in conflict to call on Yahweh to intervene and save.

1. Inleiding, probleemstelling en werkswyse

Die moderne mens, soos sy antieke eweknie, stel God op ’n metaforiese wyse voor. Die mens se verstaan en voorstelling van God is in gebed in metafore (Louw & Hamman 1997:384). Die omstandighede waarin die mens homself bevind, tesame met sy ervarings, bepaal in ’n groot mate sy godsvoorstelling. Godsvoorstellings en ervaring hang ten nouste saam. Vergelyk die uitspraak van Van Huyssteen (1989:109) in die verband: “It is clear that our statements about God must indirectly be made through our experience of the world and humanity...”. Van die belangrikste moderne Godsvoorstellings is die van God as koning, herder, moeder, vader, vriend en minnaar (“lover”) (McFague 1987:61-63). Lindijer (1990:6) wys daarop dat Godsvoorstellings ook minder persoonlik kan wees: God is gees, skeppende krag, voorsiener, aan- of afwesig, deterministies, regverdig, betroubaar en alomteenwoordig (vgl. ook Louw & Hamman 1997:337-388).

Soos die moderne mens, het die mens in die Bybelse tye Jahwe ook op verskillende wyses metafories voorgestel. In die Ou Testament word Hy byvoorbeeld voorgestel as ’n vader (vgl. Deut. 32:6; Ps. 89:27; 103:13; Jes. 63:16), moeder (vgl. Jes. 46:3-4; 66:12-13), herder (vgl. Ps. 23:1; 95:7; 30:29; Ps. 62:3; 71:3), leeu (vgl. Jes 31:4; Amos 1:2) en koning (Ps.24:7-10, 47:3, 8, 9). Baie van hierdie voorstellings word in hoë konsentrasie in die psalms aangetref. Die voorkoms van hierdie voorstellings van God in die psalms hang ten nouste saam met die alledaagse ervarings van die individu en die groep (Israeliete). In die psalms gaan dit juis oor die diepste emosies en ervarings van mense wat smag na die teenwoordigheid van God.

1. Hierdie artikel is ’n verwerking van my ongepubliseerde MA-tesis (*Die Voorstelling van Jahwe as Kryger in ’n seleksie Bybels-Hebreeuse Psalms*), Universiteit van Stellenbosch, 2000.

Behalwe vir die genoemde voorstellings, word God ook as kryger voorgestel (vgl. Ps. 3, 211, 35, 59, 46, 76, 68, 83, 140 144). Dié voorstelling hang in die meerderheid van psalms ten nouste saam met die digter se ervaring van stryd en aanvegting (vgl. Miller 1983:32). In hierdie situasie van konflik beroep die digter hom op God om in te gryp, die vyand te verslaan en hom weer in sy eertydse posisie te herstel. In die psalms word die kryger-beeld van God by wyse van verskeie militêre metafore uitgebeeld. Alhoewel die kryger-beeld in die verlede verskeie kere onder die loep geneem is, het die aktualisering hiervan nie altyd genoegsame aandag geniet nie (vgl. Fredriksson 1945, Von Rad 1958, Miller 1973, Kang 1989 en Klingbeil 1995). In 'n sekere sin hang dit saam met die vraag of die militêre metafore in die psalms nog 'n plek het in 'n wêreld wat anti-militêr ingestel is.

Is die militêre beeld van God nie uitgedien in 'n moderne samelewing nie? Kan daar nog gewaag word om vandag sulke metafore te gebruik? 'n Ondersoek na 'n aantal geselekteerde psalms sal egter aantoon dat dit nie die geval hoef te wees nie. Militêre metafore soos aangetref in die psalms is nog steeds aktueel in ons tyd. Die samehang tussen die digter se situasie en die gebruik van militêre metafore word in hierdie artikel onder die soeklig geplaas. Die volgende psalms sal aan die orde kom: 3, 21, 76 en 140. Die ondersoek sal soos volg verloop: eerstens sal besin word oor die funksionaliteit van die komplekse en veelgediskusseerde literêre verskynsel van die metafoer. Tweedens sal die identiteit van die vyande onder die soeklig geplaas word. Derdens sal die geselekteerde psalms aan die orde kom. Alhoewel vorm en inhoud in poëtiese tekste belangrik is, sal net die militêre metafore geanaliseer word en nie die poëtiese stylelemente waaruit elke psalm opgebou is nie. Laastens sal die resultate van die analyses uitgewys word.

2. Die funksionaliteit van metafore

Vir die doeleindes van hierdie ondersoek word die definisie van Richards (1936) oor die funksionaliteit van metafore as vertrekpunt geneem. Sy definisie lui soos volg: "In the simplest formulation, when we use a metaphor we have two thoughts of different things active together and supported by a single word, or phrase, whose meaning is a resultant of their interaction" (Richards 1936:93). Die twee gedagtes/elemente waaruit 'n metafoer opgebou is, noem hy die "tenor" en "vehicle". Hierdie twee gedagtes/elemente staan in 'n sekere verband met mekaar. In die voorbeeld: "die meisie is 'n roos" funksioneer "meisie" as die "tenor" en "roos" as die "vehicle". Beide die "vehicle" en die "tenor" ondergaan verandering wanneer hulle in verhouding tot mekaar gesien word. Hieruit kom betekenis na vore.

Alhoewel nie alle taal metafories van aard is nie, vorm metafore tog 'n integrale deel van die alledaagse menslike bestaan. Vergelyk die uitspraak van Lakoff en Johnson (1980:51) in hierdie verband: "...your way of talking about, conceiving and even experiencing your situation would be metaphorically structured". Daar is haas nie 'n sfeer van die menslike bestaan waar metafore nie aan die orde kom nie. McFague (1975:43) sê in die opsig: "Metaphorical thinking, then, is not simply poetic language nor primitive language; it is the way human beings, selves (not mere minds) *move* in all areas of discovery, whether these be scientific, religious, poetic, social, political or personal."

Metafore is daarom 'n dinamiese aangeleentheid. Deur die gebruik daarvan word taal as't ware 'n gebeure. Metafore verwoord die diepste ervarings van 'n digter/skrywer/spreker. Dit beïnvloed persepsies en interpretasies, sowel as houding en gedrag. Metafore het dus 'n belangrike kommunikatiewe funksie. Dit kan gesien word as 'n strategie om die werklikheid op 'n nuwe en verrassende manier te beskryf (Ricoeur 1978:34). Dit behels dat gewoon-alledaagse ervaring op 'n ongewone en soms onortodokse

wyse deur metafore besien word (Louw & Hamman 1997:378). Die bekende word getransformeer of nuut voorgestel deur dit met die onbekende te vergelyk.

Dit is deel van die funksionele aard van metafore dat dit iets nuuts skep en nie net die oue verfraai nie (McFague 1975:49). Dinge word op 'n nuwe manier gesê omdat enige ander wyse van spreke daarvoor afbreuk sal doen aan dit wat die spreker/digter in die oog het (vgl. McFague 1975:49 & Ricoeur 1978:148). Black (1962) stel hierdie literêre trefkrag van metafore op 'n treffende wyse voor. Vir hom funksioneer 'n metafoor soos 'n lens wat sekere aspekte van die werklikheid belig en ander verdoesel. Hy sê: "The metaphor selects, emphasizes, suppresses and organizes features of the principal subject by implying statements about it that normally apply to the subsidiary subject" (Black 1962:44; vgl. ook Brettler 1999:228). Die leser/hoorder word hierdeur as't ware gedwing om anders na die werklikheid te kyk, om te fokus op aspekte wat voorheen verwaarloos is. Soos te verwagte, vind hierdie metaforiese spreke oor die werklikheid plaas in terme van bekende alledaagse konsepte/voorstellings (Louw 1999:136). Die analise van sommige van die krygsbeelde in verband met Jahwe hieronder sal dit duidelik illustreer. Alvorens die krygsmetafore in die psalms geanaliseer word, is dit myns insiens belangrik om kortliks aandag te gee aan die identiteit van die vyande waarvan daar in die psalms melding gemaak word.

3. Die vyande in die Psalms

Die ondersoek na militêre metafore in verband met Jahwe in die psalms veronderstel in 'n sekere sin ook die aanwesigheid van vyande. Oor wie presies die vyande is, huldig geleerdes verskillende menings. Volgens Mowinckel (1962:6, 7, 8) kan die vyande in die psalms as werkers van ongeregtigheid gesien word. Deur vloeke en towery bring hulle siekte oor die digter. Laasgenoemde bid tot Jahwe om die vloeke te besweer en die townaars te bestraf. Vanuit 'n juridiese perspektief sien Hans Schmidt (1928) die vyand as skuldeisers of vals getuies (Johnson 1951:201). Hulle vervolg en kla die regverdige en vrome aan. Keel (1969:91) beweer dat die vyande op psigologiese wyse verklaar moet word. Daar is geen vyande aanwesig nie, hulle is bloot die personifikasie van die digter se stryd. Kraus (1979:156-170) verdeel die vyande in drie kategorieë, naamlik (1) die vyande van die volk, (2) die vyande van die individu en (3) mitiese magte. Die vyande van die volk kan gesien word as buitelandse magte, die vyande van die individu as goddeloses en vervolgers en die mitiese magte as vyandelike magte teen die Skepper en die skepping. Vanuit 'n sosiopolitiese perspektief beskou Gottwald (1985:538-540) die vyande as lede van die regerende élite. Daar word gebid teen dié élite wat verdruk en misbruik. Volgens Sheppard (1991:80) kon die vyande bure, vriende of familie wees. Barnard (2000:219) sien die vyande as persoonlike teenstanders wat die digter se bestaan bedreig. Hulle is vervolgers, verloënaars en haters wat vermetel handel, gewelddadig optree ne die vrome bedreig. Hulle is bose en slegte mense wat immoreel leef en optree. Uit die bondige bespreking is dit duidelik dat die identiteit van die vyande nie so maklik vasgestel kan word nie. Wat wel gesê kan word, is dat al hierdie sienings 'n element van waarheid bevat. Vervolgens word die krygsmetafore geanaliseer.

4. Analise van krygsmetafore in verband met Jahwe

4.1 Psalm 3

Psalm 3 kan as 'n individuele klaaglied gereken word (vgl. Van Uchelen 1971:23, Westermann 1981:170, Croft 1987:46, Prinsloo 1991:8). In hierdie klaaglied word die digter bedreig deur baie vyande wat van alle kante op hom toesak (vg. 2, 7). As aangevogetene is hy blootgestel aan die listige planne en aanvalle van die vyand. Die digter is

omsingel, hulpeloos en uitgelewer aan die vyand. Dié skynbaar uitsiglose situasie noop hom om tot Jahwe te roep. In teenstelling met die vyand wat rondom (סביב) die digter geredmaak vir die stryd, is Jahwe egter 'n skild (מגן) (v. 4) rondom hom. מגן is afgelei van die wortel נגן (“beskerm”/“omring”) (Smith 1980:169). As 'n skild is Jahwe die digter se beskerming, beskutting, sy hulp teen die vyand. Sodanige beskerming laat die digter vreesloos (v. 6, 7). Die skild-metafoor benadruk ook die defensiewe karakter van Jahwe as kryger. As 'n skild omsom Hy as't ware die digter sodat hy nie diegene wat rondom hom geredstaan, hoef te vrees nie. Jahwe hef ook die digter se hoof op en herstel sodoende sy eer (v. 4). Die teenpool van eer is skande en laasgenoemde het in Oud-Israel met vernedering gepaardgegaan. Ridderbos (1958:335) noem skande: “... een van de grootste verschrikkingen in het OT...”. Die herstel van die digter se eer beteken dat hy hierdie verskrikking gespaar word.

In v. 8a en b uiter die digter die volgende woorde: “Staan op, Here, verlos my, my God”. Deur die gebruik van קומה (“staan op”) vra die digter vir Jahwe om gereed te maak vir die stryd (Vir ander gevalle waar קומה as aanroep tot Jahwe gebruik word, sien Ps. 7:7, 10:12, 35:2). Hy moet vanuit sy skynbaar onaktiewe posisie tot aksie oorgaan en ingryp in die digter se nood. Hierdie onaktiewe posisie het egter niks te make met slaap, stil sit, siek of dood wees nie (Willis 1990:221). Hier gaan dit oor 'n oorgaan tot aksie wat as 'n militêre oproep gesien moet word – 'n oproep tot redding. Deur die gebruik van die uitdrukking הרשעני (“verlos my”) wil die digter as't ware die opstaan van Jahwe verhaas. Die digter besef dat net Jahwe hom van sy vyande kan verlos. Die term ישע (“om te help”/“te red”) word daarom veral in die Psalms in verband met Jahwe se ingrype gebruik (vgl. Ps. 31:17, 44:4, 59:3, 80:4).

Deur sy ingrype bewerk Hy redding vir die digter. Die gebruik van ישע gee ook uitdrukking aan die digter se vertroue dat Jahwe tot sy redding sal verskyn (Sawyer 1997:460). Die digter grond sy vertroue op Jahwe se dade in die verlede (v. 8c, d). Hy het al die digter se vyande op die kakebeen geslaan en die tande van die goddelose stukkend geslaan. Die uitdrukking “op die kakebeen geslaan” dui op die verpletterende en vernederende nederlaag wat die vyand toegedien word. Volgens Sarna (1992:177) dui dié uitdrukking op 'n ondraaglike belediging, 'n vernedering wat nie maklik vergeet sal word nie. Die spotters van vroeër (v. 3) word nou deur Jahwe stil gemaak. In hierdie uitdrukkings verkry Jahwe se ingrype konkrete gestalte en herstel Hy op so 'n wyse ook sy eie eer.

4.2 Psalm 21

Volgens Gerstenberger (1988:107) kan Psalm 21 as 'n koninklike danksegginglied beskou word (vgl. ook Cohen 1945:21; Dahood 1966:131). Jahwe word gedank vir al sy seëninge aan die koning (v. 2-7). Hy het die koning die wens van sy hart gegee (v. 3), 'n kroon van fyn goud op sy hoof geplaas (v. 4) en majesteit en eer op hom gelê (v. 6). Daar kan aanvaar word dat hierdie seëninge ook militêre oorwinnings ingesluit het, veral as die uitdrukking in v. 2 in aanmerking geneem word: “o Here die koning is bly oor u sterkte, hoe baie juig hy oor u hulp”. Op grond hiervan word Jahwe se optrede as kryger vanaf v. 9-13 beskryf. Fensham (1965:195) beweer dat die vyand in die verse deur vloeke bedreig word. Hierdie vloeke staan in kontras met die seëninge van die koning in die voorafgaande verse. In v. 9 haal Jahwe die vyand in met sy hand/mag en wis Hy hulle uit met sy regterhand. Beide Jahwe se hand en regterhand funksioneer hier as 'n wapen waardeur die vyand uitgewis (בוצא) word (Wagner 1997:476). Ook staan dit in teken van sy oordeel oor die vyand. Hier gebruik Hy sy regterhand om die vyand in te perk en te vernietig (vgl. ook Ps. 74:10, 11). Deur sy regterhand stel Hy ook sy mag en majesteit ten toon (vgl. Ps. 16:11; 18:36; 44:4;

138:7). By sy verskyning (v. 10b) maak Jahwe die vyand soos 'n vurige oond (v. 10a). Volgens Fensham (1965:199) verwys die genoemde uitdrukking na 'n stad wat met vyand en al afgebrand word.

Die vernietiging van stede deur middel van vuur was 'n algemene gebruik in die Ou Nabye Ooste. In Psalm 21 sal die vyand wegsmeel wanneer Jahwe teenoor hulle optree. In sy toorn sal Hy hulle verslind. Soos 'n roofdier sy prooi verslind, so sal Hy die vyand verslind. Die vernietiging van die vyand word op die spits gedryf wanneer die digter sê dat vuur hulle sal verteer (v. 10). Volgens Christensen (1985:309) is vuur (אש) 'n simbool van vernietiging wanneer dit in verband met die handeling van God gebruik word (vgl. ook Weinfeld 1984:131). Deur vuur verdelf Jahwe die vyand met nageslag en al van die aarde af. Van die vyand sal daar niks oorbly nie; hulle sal in vergetelheid verval. Van hulle bese planne het daar niks gekom nie. In 'n sekere sin word daar eintlik met die vyand die spot gedryf. Insteede daarvan dat hulle bese planne tot iets gekom het, staan hulle nou vernietiging in die gesig. In v. 13a laat Jahwe die vyand die skouer draai. Dit beteken dat Hy die vyand dwing om te vlug.

Dit is juis sy angswekkende verskyning (v. 10a, b, c) wat tot gevolg het dat die vyand moet vlug. Terwyl die vyand vlug (v. 13b) mik Jahwe met boogsnare² op hulle gesig. Hy gebruik sy pyl en boog om die vyand uitmekaar te jaag. Korpel (1990:512) beweer dat die pyl en boog van Jahwe verskillende metaforiese vorme kan aanneem. Dit kan die vorm van 'n plaag (Ps. 38:3), hongersnood (Eseg. 15:6), vuur (Ps. 7:14) of donder (2 Sam. 22:15; Ps. 77:18) aanneem. Die vyand word verder verneder deurdat Jahwe met boogsnare op hulle gesig mik. Sy optrede ontbloot die weerloosheid van die vyand. In v. 14a word Jahwe opgeroep om homself te verhef (רומה) (vgl. ook Ps. 57:6, 7; 108:6). Sy verheffing moet as't ware dien as 'n bewysdat Hy namens die koning (en die volk) as kryger optree. Ook is hierdie verheffing 'n demonstrasie van sy mag en majesteit. In sy verheffing verlos Hy die digter en verslaan Hy die vyand. Die digter en volk beleef Jahwe as redder en hierdie belewenis vind neerslag in psalmsang.

4.3 Psalm 76

Op grond van die fokus op Sion beskou geleerdes Psalm 76 as 'n Sionslied (vgl. Gunkel 1929:330, Sabourin 1974:205, Kraus 1989:108; Pleins 1993:120). In hierdie lied word Jahwe geloof as die een wat Sion as sy woonplek kies sodat sy mag daar gemanifesteer kan word. Die verbreking van blitspyle van die boog, skild, swaard en oorlogswapen (v. 4) dui op die totale vernietiging van die vyand. In v. 5a word Jahwe as die "glansryke Een" beskryf. Aalen (1974:164) beweer dat die assosiasie van אור ("lig") met Jahwe in terme van 'n teofanie verstaan moet word (vgl. Ps. 18:13; 50:2). Volgens Saebo (1997:66) verwys lig na die manier waarop God verskyn. In glans verskyn Hy tot die redding van die volk en/of die individu. Wanneer die digter sê: "U is die glansryke Een...", beklemtoon hy die reddende verskyning van God. Jahwe verskyn ook in heerlikheid vanaf die berge van prooi (v. 5b). Die tekening van Jahwe as אדיר ("magtig") hou verband met sy majesteit en verhewenheid bo alle ander magte (Ahlström 1974:73; vgl. Ps. 8:2, 10; 93:4; Jes. 33:21). Dit sluit menslike en chaosmagte in.

Deur Jahwe se dreiging (נערה) het die strydwa en perd verskrik geraak (v. 7). Wat deur die vyand as magsimbole beskou word, kwynt as't ware weg voor die aangesig van Jahwe. Wanneer Hy strydwa en perd vernietig, stroop Hy die vyand van alle mag. Laasgenoemde se mobiliteit en ruimte word ook beperk. Deur sy נערה ("dreiging") staan die vyand algehele

2. Boogsnare funksioneer hier as 'n *pars pro toto* vir boog (Klingbeil 1995:188).

vernedering in die gesig. Waar Liedke (1997:322) נַעַר (“dreig”) as ’n tipe berisping of teregwyding neem, beweer Macintosh (1969:473-7) dat dit met woede of hewige protes in verband gebring moet word (vgl. Gen. 36:10; Rut 2:16; Jes. 30:17). Ook word dit gebruik in verband met die uitdrukking van Jahwe se toorn en die gevolge daarvan. Die objekte van sy dreiging kan wees die chaosmagte, nasies en goddeloses (vgl. Ps. 9:6; Jes. 17:13; Nah. 1:4). Wanneer Jahwe נַעַר (“dreig”), vermaan Hy nie; Hy vernietig.

Jahwe word ook voorgehou as die een wat gevrees moet word (v. 8, 12, 13). Hy is vreeslik (נִרְאָה) wat behels dat Hy die vyand geheel en al vernietig. נִרְאָה is afgelei van die wortel ירא (“om te vrees”) en word veral gebruik in verband met Jahwe se angswekkende daade (vgl. Eks. 34:10; 2 Sam. 7:23) en sy eskatologiese oordeel (vgl. Joël 2:11; Mal. 3:23) (Stähli 1997:572). Die tentoonstelling van die verskriklike en vreesinboesemende daade is nie net teen die vyand gemik nie, dit is ook ten behoeve van die hulpeloses. Jahwe se opstaan (קָוַמָּה) (“opstaan”/“gereed maak vir die stryd” [v. 10]) is juis tot redding van hulpeloses (v. 10b). Diegene wat nie hulle eie regsak kan behartig nie of hulself kan laat geld nie, word deur God gehelp.

4.4 Psalm 140

Psalm 140 kan as ’n individuele klaaglied gereken word (vgl. Weiser 1962:809, Anderson 1972:913, Burden 1991:140). Hier bid die digter dat Jahwe hom moet red (חַלֵּץ) en bewaar (נָצַר) van die kwaaddoeners en geweldenaars (v. 2). Barth (1980:439) beweer dat in bykans alle gevalle waar חַלֵּץ gebruik word, Jahwe as die redder optree (vgl. Ps. 18:20; 34:8; 81:8; 91:15). Die term נָצַר (“bewaar”) verwys na sy beskermende en versorgende aktiwiteit. Wagner (1998:545) beweer dat die funksionele domein van נָצַר (“bewaar”) in die psalms eksklusief tot Jahwe beperk is. Hy is die een wat bewaar of gevra word om te bewaar. Ook slaan dit op die digter se vertroue dat Jahwe hom sal beskerm (vgl. Ps. 31:24; 40:12; 61:18). Die digter bid ook dat Jahwe hom moet bewaar (שָׁמַר) van die hand van die goddelose (v. 5). Volgens Sauer (1997:1383) dui שָׁמַר (“bewaar”) op sy ontferming oor die individu. God bewaar en beskerm die wat sy geboorte onderhou. In tye van nood vind die digter hierin gerusstelling.

Die gedagte van gerusstelling kom ook in vers 8 na vore. Vir die digter is Jahwe sy sterkte (עֹז) en sy heil (יְשׁוּעָה). Ook beskut (כִּסָּה) Jahwe die digter se hoof in die dag van onheil. Volgens Burden (1991:139) maak die digter hier van militêre metafore gebruik. Hierdie terminologie dien as ’n beskrywing van Jahwe se mag (Van der Ploeg 1974:452). Die terme עֹז (“sterkte”) reflekteer juis die verskillende aspekte van Jahwe se mag. Enersyds is dit ’n illustrasie van sy majesteit en andersyds van sy beskerming (Van der Woude 1997:870). As ’n sterkte is Jahwe ’n hulp en ’n toevlug (vgl. Ps. 28:7, i; 46:2; 59:10). Die feit dat Hy die digter se “hoof beskut” (כִּסָּה) slaan op die algehele verberging en beskerming van die digter (Ringgren 1995:262). Vanaf v. 10-12 kom die digter met ’n aantal versugtinge om vergelding vorendag (Althann 1992:1). In v. 10b vra die digter dat die onheil van die vyand se lippe hulle moet oordek (כִּסָּה). Die ellende wat hulle deur hul woorde oor die digter wou bring, moet op hulleself neerkom. Jahwe moet die vyand vernietig. Hy moet vuurkole op hulle afdooi en hulle in kuile laat val (v.11). Volgens Anderson (1972:916), en Kraus (1989:523) dui kole van vuur op die vernietigende oordeel van Jahwe. In sy toorn moet Hy as't ware losbrand op die vyand. Ook moet Hy die kwaadspreker nie op aarde laat vasstaan nie (v. 12). Hy moet eerder toesien dat die vyand deur slegte dinge bedreig word (v. 12). Die vyand het rusteloos en met ywer die digter se ondergang gesoek. Nou sal hulle as gevolg van Jahwe se optrede rusteloos wees. Die slegte

dinge waarmee hulle besig was, sal gebruik word om hulle mee te straf. So gryp Jahwe in teen die verdrukker ten behoeve van die verdrukke (Althann 1992:7). Vir die verdrukker bring sy ingrype vernedering, vir die verdrukke vrede en voorspoed.

5. Resultate van ondersoek

Uit hierdie bondige ondersoek het dit duidelik na vore gekom dat daar in die psalms 'n noue verband bestaan tussen God se optrede as kryger en die nood van die digter. In situasies van aanvegting roep die digter tot God om in te gryp, die vyand te verslaan en so redding te bewerk. Jahwe se optrede as kryger en die nood van die digter staan egter nie los van die vyand se optrede nie. Laasgenoemde stig juis stryd aan en daarom wend die digter hom tot Jahwe. In die psalms waar militêre metafore teenwoordig is, kan daar van 'n driehoeksverhouding (Jahwe – digter – vyand) gepraat word. Die digter staan in 'n positiewe verhouding tot Jahwe, terwyl die verhouding tussen Jahwe en die vyand op 'n negatiewe wyse geteken word. Sy optrede bring redding vir die digter en straf vir die vyand. Sy oorwinning oor die vyand is 'n bevestiging van sy heerskappy oor en verbintenis tot sy volk.

Aangesien God se optrede as kryger meerendeels met die nood van die digter geassosieer word, sou die verwagting wees dat militêre metafore net in die klaagpsalms aangetref sou word. Wat uit hierdie studie na vore gekom het, is dat dit nie altyd die geval is nie. Militêre metafore met betrekking tot God word ook in ander literêre genres binne die psalms aangetref. So kan Sionsliedere en koninklike dankliedere wemel van militêre metafore. Aangesien God Sion as sy woonplek gekies het, verdedig Hy dit teen vyandige magte. Sy reddingsdade verbind verlede, hede en toekoms met mekaar. In die verlede het God gehelp in nood, nou help Hy weer en in die toekoms sal Hy weer sy mag as kryger tentoonstel. In die psalms waar God as kryger uitgebeeld word, tree Hy op as beide offensiewe en defensiewe kryger. So kan Hy pyle skiet, oorlogswapens breek en die vyand uitmekaar jaag, terwyl Hy die digter beskerm en beskut teen die vyand. Die vyande moet gestraf word omdat hulle God se saak en sy persoon bestry. Juis daarom word Hy gevra om op te tree teen die vyand. Die analise van militêre metafore soos dit in die grondtaal (Hebreeus) na vore kom baan juis die weg om die offensiewe en defensiewe kwaliteite van God as kryger bloot te lê. Hierdie inligting kom nie altyd duidelik in vertaalde weergawes na vore nie.

6. Slotgedagtes

Aan die begin van hierdie ondersoek is die vraag gestel of die voorstelling van God as kryger nog 'n plek het binne die moderne kader van Godsvoorstelling. Kan militêre metafore vandag nog gebruik word in 'n wêreld waar vrede hoog op prys gestel word? Uit die analise van die geselekteerde psalms sou hierop ja en nee geantwoord kon word. Ja, as die metafore hul toepassing moet vind in oorwegend rustige, beskermende en bevoorregte woonomgewings waarmee dele van Suid-Afrika en die wêreld nog geseën is. Vir diegene wat in hierdie omstandighede leef, weg van konflik en geweld, sou hierdie metafore dalk nie so toepaslik wees nie. Nee, as hierdie selfde metafore troos moet bring aan geteisterde woonbuurtes soos op die Kaapse Vlakte, waar mense vir geen oomblik van die dag seker is van hulle lewens in die aangesig van voortslepende bendedeweld nie. Voeg hierby ook die boere wat daagliks op plase aangeval word. Mense wat daagliks stryd en aanvegting beleef, kan juis deur middel van hierdie metafore hulle toevlug tot God neem. Op dié wyse word Hy betrek by die nood van sy kinders. In sommige psalms waar konflik aan die orde is, beroep die digter hom juis op God om as kryger die vyand te verslaan en verlossing te

bring. In die lig hiervan is dit belangrik dat daar op teologiese wyse besin word oor die aktualiteit van die militêre metafore in die psalms. Dié besinning moet op sy beurt 'n herwaardering van die metafoor van God as kryger tot gevolg hê. Die psalms wat spreek van Jahwe as 'n kryger moet op so 'n wyse geaktualiseer word, dat dit die mens in aanvegting en konflik help met die artikulasie van sy/haar geloof in 'n God wat ingryp ten behoeve van die hulpeloses.

BIBLIOGRAFIE

- Aalen, S 1974. אָר in: Botterweck, GJ & Ringgren, H (eds.). *Theological Dictionary of the Old Testament*, Vol. 1, 73-74. Grand Rapids: Eerdmans.
- Ahlström, G 1974. אָר in: Botterweck, GJ & Ringgren, H (eds.). *Theological Dictionary of the Old Testament*, Vol. 1, 73-74. Grand Rapids: Eerdmans.
- Althann, R 1992. The Psalms of Vengeance against their Ancient Near Eastern Background. *Journal of Northwest Semitic Languages* XVII, 1-11.
- Anderson, BW 1972. *Psalms*. Vols. I & II. Greenwood: Attic Press.
- Barnard, AC 2000. Die besondere betekenis van die Psalms in die Christelike Kerk. *Skrif en Kerk* 21/2, 218-227.
- Barth, 1980. אָר in: Botterweck, GJ & Ringgren, H (eds.). *Theological Dictionary of the Old Testament*, Vol. 1, 436-441. Grand Rapids: Eerdmans.
- Bisschops, R & Francis JJ (eds.). *Metaphor, Canon and Community*, 132-161. Bern: Lang.
- Black, M 1962. *Models and metaphors: Studies in Language and Philosophy*. New York: Cornell University Press.
- Brettler, M 1999. The Metaphorical Mapping of God in the Hebrew Bible, in: Bisschops, R & Francis, J (eds.). *Metaphor, Canon and Community*, 219-232. Bern: Lang.
- Burden, JJ 1991. *Psalms 120-150*. Kaapstad: NG Kerk-Uitgewers.
- Christensen, DL 1985. Fire, in: Achtemeier, PJ & ed.). *Harper's Bible Dictionary*, 309. San Francisco: Harper & Row.
- Cohen, A. 1945. *The Psalms*. London: Soncino Press.
- Croft, SJL 1987. *The Identity of the Individual in the Psalms*. Sheffield: JSOT Press.
- Dahood, M 1966. *Psalms I. 1-50*. (Anchor Bible Commentary). New York: Doubleday.
- Fensham, FC 1965 Psalm 21. A Covenant Song? *Zeitschrift für Alttestamentliche Wissenschaft* 77, 193-202.
- Fredriksson, H 1945. *Jahwe als Krieger. Studien zum Alttestamentlichen Gottesbild*. Lund: Gleerup.
- Gerstenberger, ES 1988. *Psalms. Part I*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Gottwald, NK 1985. *The Hebrew Bible: A Socio-Literary Introduction*. Philadelphia: Fortress Press.
- Gunkel, H 1929. *Die Psalmen*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Johnson, AR 1951. The Psalms, in: Rowley, HH (ed.). *The Old Testament and Modern Study*, 190-205. Oxford: Clarendon Press.
- Kang, SM 1989. *Divine Warrior in the Old Testament and the Ancient Near East*. New York/Berlin: W De Greyter.
- Keel, O 1969. *Feinde und Gottesleugner. Studien zum Image der Widersacher in den Individualpsalmen*. Stuttgart: Katholisches Bibelwerk.

- Klingbeil, M 1995. *Yahweh fighting from Heaven; God as Warrior and God of the Heavens in the Hebrew Psalter and Ancient Near Eastern Iconography*. Doktorale dissertasie. Universiteit van Stellenbosch.
- Korpel, MCA 1990. *A Rift in the Clouds*. Münster: Ugarit Verlag.
- Kraus, H-J 1979. *Theologie der Psalmen*. Neukirchen: Neukirchener Verlag.
- Kraus, H-J 1989. *Psalms 60-150. A Commentary*. Minneapolis: Augsburg.
- Lakoff, G & Johnson, M 1980. *Metaphors we live by*. Chicago: Chicago University Press.
- Liedke, G 1997. גַּעַר in: Jenni, E. & Westermann, C (eds.). *Theological Lexicon of the Old Testament*. Vol. 1, 322-323. Peabody: Hendrickson.
- Lindijer, C 1990. Onze godsbeelden, in: Lindijer, C (red.). *Beelden van God: Oriëntasies op het denke van en spreken over God in onze tijd*, 6-15. S'Gravenhage: Meinema.
- Louw, D & Hamman, J 1997. Religious Metaphors and Symbols in a Psychiatric Setting. *Nederduitse Gereformeerde Teologiese Tydskrif* 38/4, 374-388.
- Macintosh, AA 1969. A Consideration of Hebrew גַּעַר. *Vetus Testamentum* XIX, 417-479.
- McFague, S 1975. *Speaking in Parables: a Study in Metaphor and Theology*. Philadelphia: Fortress Press.
- Miller, PD 1973. *The Divine Warrior in Early Israel*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Miller, PD 1983. Trouble and Woe. Interpreting the Biblical Laments. *Interpretation*. Vol. XXXVII, 32-45.
- Mowinckel, S 1962. *The Psalms in Israel's Worship*. Vol. II. Oxford: Basil Blackwell.
- Pleins, JD 1993. *The Psalms. Songs of Tragedy, Hope and Justice*. Maryknoll: Orbis.
- Prinsloo, WS 1991. *Die Psalms leef*. Pretoria: NG Kerkboekhandel.
- Richards, IA 1936. *The Philosophy of Rhetoric*. New York: Oxford University Press.
- Ricoeur, P 1978 (1975). *The Rule of Metaphor*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Ridderbos, J 1958. *Die Psalmen* II. 42 – 1-6. Kampen: JH Kok.
- Ringgren, H 1995. כַּסָּה in: Botterweck, GJ et al. (eds.). *Theological Dictionary of the Old Testament*. Vol. VII, 259-264. Grand Rapids: Eerdmans.
- Sabourin, L 1969. *The Psalms*. New York: Alba House.
- Saebo, M 1997. אָוֵר in: Jenni, E & Westermann, C (eds.). *Theological Lexicon of the Old Testament*. Vol. 1, 63-67. Peabody: Hendrickson.
- Sarna, NM 1992. Legal Terminology in Psalm 3:8, in: Fishbane, M & Tov, E (eds.). *Sha'arei Talmon: Studies in the Bible, Qumran and the Ancient Near East, presented to Shemary Talmon*, 175-181. Winona Lake: Eisenbrauns.
- Sauer, G 1997. שָׂמֵר in: Jenni, E & C. Westermann (reds.), *Theological Lexicon of the Old Testament*. Vol. 3, 1381-1384. Peabody: Hendrickson.
- Sawyer, J 1997. יָשַׁע in: Botterweck, GJ & Ringgren, H (eds.). *Theological Dictionary of the Old Testament*. Vol VI, 457-463. Grand Rapids: Eerdmans.
- Sheppard, GT 1991. "Enemies" and the Politics of Prayer in the Book of Psalms, in: Jobling, D et al. (eds.). *The Bible and the Politics of Exegesis*, 61-82. Cleveland: Pilgrim Press.
- Smith, JE 1980. *Māgēn*, in: Harris, RL (ed.). *Theological Wordbook of the Old Testament*. Vol. 1, 169. Chicago: Moody Press.
- Stähli, H-P 1997. יָרָא in: Jenni, E & C. Westermann (reds.), *Theological Lexicon of the Old Testament*. Vol. 2, 568-578. Peabody: Hendrickson.

- Van der Ploeg, JPM 1971. *Psalmen II*. 76-150. (De Boeken van het Oude Testament). Roermond: Romen & Zonen.
- Van der Woude, AS 1997. עָוָה in Jenni, E & C. Westermann (reds), *Theological Lexicon of the Old Testament*. Vol. 2, 868-872. Peabody: Hendrickson.
- Van Huyssteen, W 1989. *Theology and the Justification of Faith. Construction Theories in Systematic Theology*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Van Uchelen, NA 1971. *Psalmen I*. 1-40. Nijkerk: GF Callenbach.
- Von Rad, G 1958. *Holy War in Ancient Israel*. Grand Rapids: Eerdmans.
- Wagner, S 1998. מָצָא in Botterweck, GJ & Ringgren, H (eds.). *Theological Dictionary of the Old Testament*, Vol. VIII, 465-478. Grand Rapids: Eerdmans.
- Wagner, S 1998. נָצַר in Botterweck, GJ & Ringgren, H (eds.). *Theological Dictionary of the Old Testament*, Vol. IX, 514-549. Grand Rapids: Eerdmans.
- Weinfeld, M 1984. Divine Intervention in War in Ancient Israel and the Ancient Near East, in: Tadmor, H & Weinfeld, M (eds.). *History, Historiography and Interpretation: Literature Studies in Biblical and Cuneiform*, 121-147. Jerusalem: Magness Press.
- Weiser, A 1962. *The Psalms. A Commentary*. London: SCM Press.
- Westermann, C 1981. *Praise and Lament in the Psalms*. Atlanta: John Knox Press.
- Willis, JT 1999. QŪMAH YHWH. *Journal of Northwest Semitic Languages* XVI, 207-221.